

MIJN NATUUR

Nieuw bij SBNL:
**Natuuro
deHoek**

Voedseltuinen
tegen armoede

Overwinteraars
zoeken ons op

Een bos vol
herinneringen

Zoon als inspiratie

Linette Belo werkt sinds 1 november voor SBNL Natuurfonds als projectmanager Natuur om de Hoek. Zij staat in het zogeheten Uitkijkdal tussen Leersum en Amerongen.

‘In januari ging ik hier met mijn zoon naar een huis kijken. Na afloop wandelden we het bos in en ik dacht: wauw, bestaat dit ook? Amelisweerd was mij goed bekend, maar daar is het meer ‘filelopen’. Hier was het zo weids en mooi, ik viel voor het huis én de omgeving.

Mijn zoon is mijn inspiratie. Toen we hier kwamen wonen, zei hij: mama, nu wil ik alles leren over de natuur. Dankzij mijn zoon leer ik steeds nieuwe dingen.’

‘Die liefde voor de natuur viel me ook meteen op bij SBNL Natuurfonds. Elke dag tussen de middag even een ommetje door het bos. Iedereen heeft reserveschoenen op kantoor staan. Mijn eerste taak is het schrijven van een projectplan voor Natuur om de Hoek voor het komende jaar. Ik leer elke dag bij.’

FOTO: HESTER HELEEN

Mijn Natuur is een uitgave
Van SBNL Natuurfonds.
Maarsbergseweg 53a
3956 kv Leersum
Telefoon (0318) 578357
E-mail sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
www.sbnlnatuurfonds.nl
IBAN NL97 RABO 0158 7442 41

Redactie
Marlies Kolthof (eindredacteur),
Simone Luijckx, Hans Siemes, Kees
de Kroon en Oswin Schneeweisz.
M.m.v. Manja te Velde

Foto cover
Hans Menop – Bever

Foto's
Foto's: fotoarchief SBNL
Natuurfonds, Hans Menop,
Hester Heleen, Kees de Kroon,
Simone Luijckx, Rob Visser
Photography, Jan van der Greef,
Ria de Graaf, Manja te Velde, i-Stock,
Oswin Schneeweisz, Stichting
Burgerbos, Stichting Guacamaya,
Ingrid van Biljouw, Bettina Paalman,
Stichting Weerwoud, Friso Boven
Illustratie: Kees de Vos

Vormgeving
Aad van Dommelen (Witvorm)

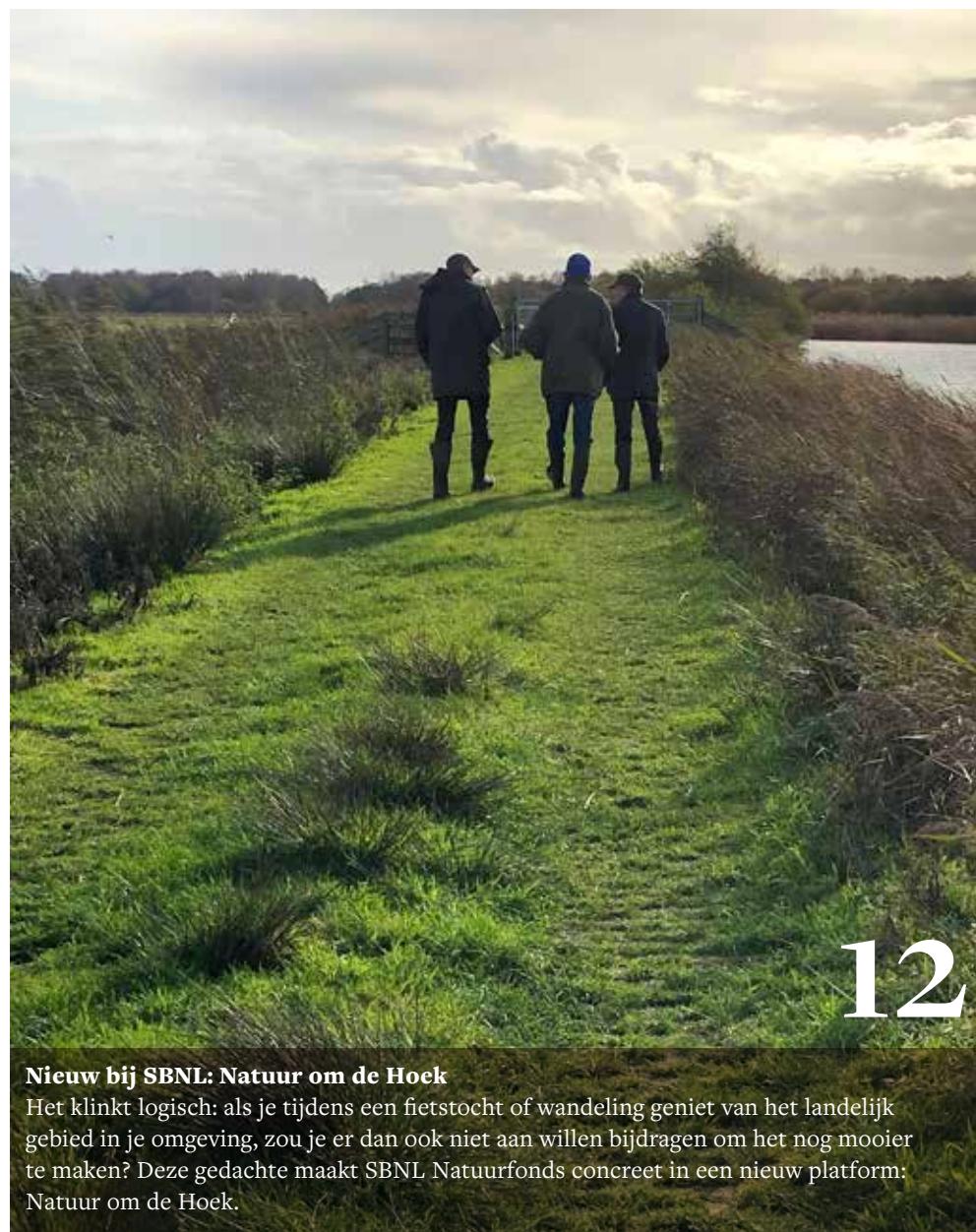
Druk
Zalsman Zwolle bv

Advertentie-exploitatie
SBNL Natuurfonds

Abonnementen
Losse abonnementsprijs voor
niet-donateurs 2023: € 18,50 per jaar
Leden van een ANV, de Jagers-
vereniging of de NOJG 2023:
€ 15,50 per jaar
Abonnementen worden automatisch
verlengd. SBNL Natuurfonds
hanteert één maand opzegtermijn
voorafgaand aan het verstrijken
van het abonnement

ISSN 2588-8692
Jaargang 6, winter 2022

Overnemen van artikelen is
toegestaan met vermelding van
bron, auteur en toezending van
een bewijsexemplaar aan het
bureau van SBNL Natuurfonds

In dit nummer

- 2 Mijn Natuurmoment**
Zoon als inspiratie
- 4 Colofon**
- 7 Voorwoord**
Geluksgevoel
- 8 Nieuws en beleid**
Foto-impressie donateursdag
- 12 Nieuw bij SBNL: Natuur om de Hoek**
Bijdragen aan lokale projecten kan straks
- 16 Schenken en nalaten**
SBNL ontvangt onverwacht grote erfenis
- 18 Voedseltuinen tegen armoede**
Landelijk opschalen wellicht mogelijk
- 20 Moment van Menop**
Winterlandschap
- 22 Je eigen boom in het Burgerbos**
Bomen met herinnering of boodschap
- 25 Beestachtig spreekwoord**
Kraaizwart
- 26 Van Hemert tot Dingshof-Coldewey Fonds**
Onderwijs over de sleedoornpage
- 29 NIEUW: Kunst op je pad**
Leon Adriaans: boer en natuurschilder
- 30 De Uitkijkpost: De Kaap in Doorn**
Bossenpracht op toplocatie
- 32 Kroniek van het Dierenbos**
Reinaert gooit het roer om
- 34 Lustrumeditie De Boom van het Jaar**
Markiezeneik wint met overmacht
- 36 Vaste en uitzonderlijke wintervogels**
'Grote internationale verantwoordelijkheid'

Natuur om de hoek is ook van jou!

Het Nederlandse landschap is van ons allemaal. In onze vrije uurtjes fietsen, wandelen en kanoën we gewoon er doorheen, zonder een kaartje te hoeven kopen.

Om te kunnen blijven genieten van al die variatie én de biodiversiteit een boost te geven, start SBNL Natuurfonds de campagne Natuur om de Hoek. Zo kan iedereen zijn steentje bijdragen om Nederland een stukje mooier te maken! Zie ook pagina 12-15.

Steun de campagne en ga naar:
www.sbnlnatuurfonds.nl/eenmalige-gift
voor een eenmalige gift of scan de QR-code:

Geef een jaarabonnement op Mijn Natuur cadeau!

Laat een familielid, vriend of vriendin ook kennismaken met het unieke magazine Mijn Natuur. Geef een jaarabonnement cadeau à € 18,50 (prijspeil 2023).

Vul het registratieformulier in voor 17 december en uw cadeau wordt voor de Kerst verzonden!

www.sbnlnatuurfonds.nl/geef-een-abonnement-cadeau of scan:

VOORWOORD

Geluksgevoel

Wat vliegt de tijd! U zit alweer met het winternummer aan de keukentafel of voor de haard. De laatste maand van het jaar is een goede tijd voor reflectie en vooruitkijken. Wat een roerig jaar hebben we opnieuw (bijna) achter de rug. Wie had aan het begin van dit jaar gedacht dat er oorlog zou zijn in Europa op minder dan 1.000 kilometer afstand? En het einde is helaas nog niet in zicht. Dus voorlopig blijven we de negatieve gevolgen merken, alleen al door de gestegen energieprijzen.

Toch brengen slechte tijden ook het mooie in de mens boven. Veel gevluchte Oekraïners vonden een tijdelijk huis en een nieuwe werkkring in Nederland, dankzij de hulp van talloze vrijwilligers. Gelukkig lijkt de stroom hulpgoederen naar het oosten niet op te drogen. Dat is belangrijk, zeker nu de winter het leven daar nog lastiger maakt.

Ook dichterbij huis bloeien mooie initiatieven op: overal in Nederland worden 'warme huiskamers' ingericht, als ontmoetingsplek voor mensen die overdag de verwarming een heel stuk lager zetten. En de 190 euro die in november en december op de bankrekening verschijnt, wordt door mensen die het niet echt nodig hebben veelal doorgestort naar een goed doel.

Een ander helpen en je inzetten voor een maatschappelijk doel – daarmee help je ook jezelf. Want voor de meeste mensen geldt dat zingevende bezigheden bijdragen aan hun eigen geluksgevoel. Wat hebben we dan bij SBNL Natuurfonds toch een mazzel! Want wij kunnen het hele jaar door samen met u werken aan natuur- en landschapsbeheer en verbetering van de biodiversiteit.

Hoe we onze impact in de komende jaren willen gaan vergroten door onze activiteiten uit te rollen over heel Nederland leest u vanaf pagina 12 in het artikel over onze gloednieuwe campagne Natuur om de Hoek. Het buitengebied heeft onze aandacht, energie en financiële bijdrage hard nodig. We starten daarom al in het komende plantseizoen met de eerste projecten.

En wilt u uw eigen geluksgevoel dit jaar nog een boost geven? Dan is uw bijdrage aan deze campagne ontzettend welkom. Op pagina 16 en 17 hebben we alle mogelijkheden om bij te dragen nog even voor u op een rijtje gezet.

Het bestuur en het team van SBNL Natuurfonds wensen u fijne feestdagen en een groeizaam 2023!

Manja te Velde, *Directeur SBNL Natuurfonds*

Scholekster, de nationale pechvogel

Het gaat niet goed met de scholekster. Jaarlijks daalt het aantal broedvogels met meer dan vijf procent. Waren er in 1985 nog meer dan 100.000 broedende scholeksters, nu ligt dit aantal op ongeveer 30.000. Die daling zet door, vrezen onderzoekers. Voor vogel-beschermers reden om de scholekster te bestempelen als de nationale pechvogel.

Bij weidevogels gaat onze aandacht altijd uit naar de kievit, de grutto en de wulp. De scholekster, die actief is langs de kust maar ook in het weiland, dreigt in de vergetelheid te verdwijnen. Tijdens een symposium eind oktober luidden Vogel-bescherming Nederland en Sovon de noodklok. De stampvoetende vogel

(om kleine diertjes als voedsel uit de bodem omhoog te krijgen) wordt van alle kanten belaagd. De belangrijkste factoren die de slechte stand van de broedvogel beïnvloeden zijn de zeespiegelstijging, de verslechterende situatie van graslanden in hun overwinte-

ringsgebieden door intensieve landbouw, het vliegverkeer en de schelpdiervisserij.

De lichamelijke conditie van de scholekster gaat hierdoor zienderogen achteruit. Ook is er sprake van meer predatiedruk

bij het grootbrengen van de kuikens. Daardoor is het broedsucces van de scholekster gedaald tot slechts 0,1 kuiken. Dit bedreigt de stabiliteit van de populatie, constateert onderzoekster Magali Frauendorf, als ecooloog werkzaam bij adviesbureau Altenburg & Wymenga. Vogelorganisatie Sovon heeft als prognose voor deze weidevogel: zeer ongunstig. Maar er is gelukkig ook een lichtpuntje: in de stad nemen de aantallen toe. Behalve broedvogels zijn er veel passanten, die Nederland tijdelijk aandoen. Ook daar zit de klad in. Van zo'n 260.000 in topjaar 1985 is dit aantal teruggezakt naar circa 115.000 scholeksters.

TEKST: HANS SIEMES
FOTO: INGRID VAN BILJOUW

ABONNEMENTSPRIJS STIJGT PER 1 JANUARI 2023

De abonnementsprijs voor Mijn Natuur wordt per 1 januari 2023 verhoogd. De prijsstijging is, naast indexering, het gevolg van de hogere papierkosten en de verhoging van de portokosten per 1 januari. De nieuwe abonnementsprijs voor niet-donateurs wordt dan 18,50 euro. Leden van agrarische natuurverenigingen, de Jagersvereniging en de NOJG gaan 15,50 euro per jaar betalen. Donateurs van SBNL Natuurfonds ontvangen het blad gratis.

Europees parlement wil wolf aan banden

Het Europees Parlement roept de Europese Commissie op de bestaande wetgeving aan te passen om lidstaten meer mogelijkheden te bieden om de overlast die de wolf veroorzaakt te beperken. In Straatsburg stemden 306 leden daarvoor, er waren 225 tegenstemmers en 25 leden onthielden zich van stemming. Het is onzeker of de

Europese Commissie gehoor zal geven aan de oproep.

De Europese Commissie gaf te kennen de huidige wetgeving voldoende te vinden. Europese regels geven lidstaten ruimte voor subsidiemaatregelen die de wolf weren, zoals lampen, hekken met stroomdraad en waakhonden. Bovendien

kan onder zeer strikte voorwaarden een ontheffing voor afschot worden aangevraagd. Mocht de Europese Commissie besluiten met nieuwe wetgeving te komen, dan hebben alle 27 lidstaten nog het vetorecht, waarmee zij de wet kunnen blokkeren.

Bron: RTV Drenthe, 24/11/2022

RECTIFICATIE

In het herfstnummer van Mijn Natuur las u op pagina 12 en 13 een artikel over de Stichting Weerwoud en de agroforestry-expositie op de Floriade in Almere. Hierbij zijn per abuis de credits onderaan het artikel weggefallen. De tekst was geschreven door Marlies Kolthof. De foto's waren afkomstig van Stichting Weerwoud en Emily-Lara Kabos.

GIFTEN

In het derde kwartaal van 2022 hebben meerdere donateurs ons weer verrast met een extra ruime donateursbijdrage. Wij zijn hen erkentelijk voor hun trouwe steun. Tevens ontvingen wij een gift van 500 euro vanuit een particulier fonds. Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal kunt aftrekken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken. U trekt uw gift vervolgens jaarlijks af van de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, neem dan contact met ons op. Wij regelen dit voor u. SBNL Natuurfonds is erkend als ANBI en draagt over de ontvangen giften geen belasting af. Op pagina 16 en 17 leest u meer over de manieren waarop u ons werk kunt ondersteunen.

NATUURWERKDAG HUIS OP DE BERGEN

Op 5 november vond de traditionele landelijke natuurwerkdag plaats op het landgoed Huis op de Bergen in Doornspijk. Maar liefst 65 vrijwilligers, onder wie 15 jongeren, voerden diverse onderhoudswerkzaamheden uit en hebben daarmee de natuur een handje geholpen. Wethouder Henk Wessel van de gemeente Elburg kwam even langs om de harde werkers te bedanken en

iedereen van een 'Deense vruchtenkrakeling' te voorzien voor de broodnodige energie. De organisatie was in handen van de stichting Landschapselementen Elburg samen met Cees van Geel die voor SBNL Natuurfonds het landgoed beheert. Wij hopen volgend jaar de samenwerking met SLE voort te zetten en willen graag alle deelnemers bedanken voor hun inzet!

Tiny Houses en eetbare natuur tijdens eerste donateursdag sinds pandemie

Het landgoed Roggebotstaete aan de Vossemeerdijk in Dronten trad op 8 oktober op als gastheer voor de jaarlijkse donateursdag van SBNL Natuurfonds. In 2020 en 2021 kon deze feestelijke dag voor donateurs geen doorgang vinden door de coronapandemie. In zijn welkomstwoord sprak voorzitter Frederik Nijpjes dan ook dankbaarheid uit voor de mogelijkheid weer samen te kunnen komen.

Daarnaast stond hij uitgebreid stil bij het 20-jarig jubileum van Simone Luijckx bij SBNL Natuurfonds. Hij bedankte haar voor haar trouwe dienst en prees haar multifunctionele inzet. Ook introduceerde hij de aanwezige Linette Belo als nieuwe medewerker (zie pagina 2-3). Na het welkomstwoord was

het de beurt aan directeur Manja te Velde die de aanwezigen bijpraatte over het gloednieuwe project van SBNL Natuurfonds: Natuur om de Hoek (meer hierover vanaf pagina 12). Het doel is uiteindelijk, zo vertelde zij, om te komen tot een constante stroom van geld, van waaruit door het hele land projecten op het gebied van natuurontwikkeling en landschapsbeheer zo lokaal mogelijk kunnen worden gefinancierd.

Van reactief naar proactief terreinbeheer

Tot slot was het woord aan medewerker terreinbeheer Arjan Ponsen die een presentatie gaf over de herijking van het beleid op de SBNL-terreinen. Deze herijking maakt deel uit van de transitie van de organisatie naar een fondsenwervende en -beherende

organisatie. SBNL Natuurfonds heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om clusters te vormen van sommige terreinen. Uiteindelijk zijn hieruit vier clusters ontstaan. Het accent van het beheer op de terreinen van SBNL Natuurfonds moet in de komende jaren verschuiven van reactief naar proactief, gaf Ponsen aan.

Waar mogelijk CO₂-neutraal

Na afloop van de toespraken en presentaties was het tijd voor de lunch. Deze paste helemaal bij de filosofie van Roggebotstaete: vegetarisch met veel lokaal geproduceerde, biologische producten. Inmiddels heeft Roggebotstaete een nieuwe naam: Yügen Forest X Roggebotstaete, met naast de bestaande stichting een maatschappelijke BV.

De nieuwe BV wil de biodiversiteit op het landgoed verhogen en mensen verbinden met regeneratieve natuur.

Rondleidingen

Na afloop van de lunch werden de aanwezigen opgesplitst in twee groepen. De ene groep kreeg een rondleiding over het terrein van Ellen Mookhoek met als thema 'eetbare natuur'. Zij liet haar aandachtige publiek op meerdere plaatsen op het landgoed proeven van eetbare vruchten, kruiden en bloemen. De andere groep vertrok onder leiding van Boy Vissers die zelf op het terrein van Roggebotstaete woont. Zijn rondleiding kwam als eerste langs zijn eigen Tiny House dat zoveel mogelijk CO₂-neutraal is gebouwd en wordt gebruikt. Een bijzonder

aspect is bijvoorbeeld dat hij voor de kleine boodschap een ander toilet gebruikt dan voor de grote boodschap.

Klimaatpositief bouwen

De rondleidingen kwamen ook langs het kloppend hart van het terrein: Slot Roggebot. Dit gebouw is gerealiseerd met ecologische strobouw als uitgangspunt. Daarbij is zoveel mogelijk gebruikgemaakt van natuurlijke en hergebruikte materialen. Zo waren de kolommen van de hoofdstructuur onderdeel van de eerste Kamperbrug die gebouwd werd in 1442. Ze zijn meer dan 550 jaar goed gebleven, omdat ze al die tijd onder water stonden.

Ook toekomstige gebouwen wil het landgoed ontwikkelen volgens de filosofie dat

zij iets moeten toevoegen aan hun omgeving: klimaatpositief dus. Het landgoed krijgt nog een retraitecentrum en een zogeheten Artbarn. Roggebotstaete geniet landelijk bekendheid dankzij het jaarlijkse driedaagse evenement Campfire Stories.

Afsluitende borrel

Na afloop van de rondleidingen kwamen de beide groepen weer bij elkaar voor een afsluitende borrel met hapjes. SBNL Natuurfonds dankt alle aanwezigen voor hun komst en hoopt ook tijdens de donateursdag in 2023 wederom op een enthousiaste, grote opkomst.

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO'S: MANJA TE VELDE, SIMONE LUIJCKX EN RIA DE GRAAF

Het aanjagen van regeneratieve landbouw als lonkend perspectief

SBNL Natuurfonds

Natuur
de Hoek

Het klinkt eigenlijk allemaal zo logisch: als je tijdens een fietstocht of wandeling geniet van het landelijk gebied in je eigen omgeving, zou je er dan ook niet aan willen bijdragen om het nog mooier te maken? Kleurrijker, gevarieerder, beter voor de biodiversiteit? In samenwerking met onder meer ASR maakt SBNL Natuurfonds deze gedachte concreet in Natuur om de Hoek.

Volgens recente cijfers van de Wageningen Universiteit bestaat Nederland op dit moment voor zo'n 26 procent uit beschermde natuur. In 2030 moet dit volgens Europese regels op 30 procent uitkomen. Bijna de helft van ons oppervlak heeft een agrarische bestemming. Daarnaast telt Nederland nog een groot aantal landgoederen. Waar de biodiversiteit in de beschermde natuur volgens onderzoeken nauwelijks nog stijgt, is in het buitengebied bij agrariërs en landgoederen een wereld te winnen, aldus Manja te Velde, directeur van SBNL Natuurfonds.

Definitie natuur breder

'Als je de biodiversiteitswaarden in Nederland omhoog wil brengen, moet je je inspannen voor die 60 procent buitengebied. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft in een eerder rapport al gezegd dat de definitie van natuur, zoals die nu in wet- en regelgeving vastligt, eigenlijk veel breder zou moeten zijn. Niet alleen beschermde natuur verdient volgens PBL financiële ondersteuning, maar ook natuur in stad, dorp en buitengebied.'

In het verlengde

'Eigenlijk ligt Natuur om de Hoek in het verlengde van wat we al doen', vertelt Te Velde. 'We ondersteunen al jarenlang vanuit erfenissen en giften mooie projecten op particulier beheerde terreinen. De impact ervan is nu beperkt tot Gelderland en Overijssel door de voorwaarden van de erflater. Je wilt natuurlijk ook graag in Zeeland, Groningen of Limburg en alle andere provincies projecten mogelijk maken.'

Zelf aan het roer

De wens om landelijk te willen ondersteunen maakt deel uit van de transitie van SBNL Natuurfonds van een vermogensfonds naar een organisatie die ook zelf fondsen werft en beheert. Natuurlijk is een legaat of erfenis welkom, maar je kunt ook zelf 'aan het roer gaan staan', zoals Te Velde het uitdrukt. 'Dan bepaal je namelijk ook zelf, waar en bij wie je dat geld gaat werven.'

Landelijke en lokale financiering

Natuur om de Hoek werft geld op twee niveaus: landelijk bij de overheid, grote organisaties en bedrijven die Natuur om de

Hoek helpen op de kaart te zetten. 'En we maken het mogelijk voor iedereen in Nederland om bij te dragen aan natuur om zijn of haar hoek. Dus waar je vroeger met je vader viste en salamanders uit de sloot haalde, waar je op zondag wandelt met je kinderen en waar je je strava-rondjes fietst. Want wat je kent en waar je een band mee hebt, dat wil je beschermen en daar wil je aan bijdragen.'

Digitaal platform

Het digitale platform van Natuur om de Hoek laat straks zien waar in de buurt projecten zijn gestart, zoals het planten van een boomsingel, (eetbare) heg, het graven van een poel of het terugbrengen van een hoogstamboomgaard of voedselrandbos. 'We starten nu lokaal met het vullen van het platform en verwachten medio 2023 landelijk 'live' te gaan', meldt de SBNL-directeur.

'Dat we dit oppakken, resoneert'

Een aantal pilotprojecten is intussen gestart. Te Velde: 'In deze pilotfase werken we nauw samen met ASR Verzekeringen. ASR is met 43.000 hectare de grootste grootgrondbezitter van het

landelijk gebied, een grote verpachter met ambitieuze duurzaamheidsplannen. Zij stellen een mooi bedrag ter beschikking voor de pilotfase. En recent ontving SBNL Natuurfonds een erfenis van bijna anderhalf miljoen euro (zie pag. 12-15), zodat wij ook een deel van de investeringen voor de pilotfase van Natuur om de Hoek zelf kunnen financieren. Dat we dit samen oppakken resoneert: boeren en landeigenaren bellen ons inmiddels zelf op om zich aan te melden.’

Al doende leert men

De opzet van Natuur om de Hoek is uniek. De pilotfase is daarom spannend, geeft de SBNL-directeur aan. ‘We willen het particuliere lokale en het landelijke geld optimaal inzetten in combinatie met publieke financiering. In deze eerste fase van de pilot gaan we minimaal drie projecten ondersteunen en laten uitvoeren. Afhankelijk van het budget dat nodig is om die projecten van de grond te krijgen kunnen we misschien nog meer projecten ondersteunen. Al doende gaan we leren.’

Animo

De pilotfase duurt in ieder geval zes maanden, waarin SBNL Natuurfonds wil uittesten wat werkt en wat niet. Te Velde: ‘Krijgen we lokaal mensen enthousiast voor projecten en kunnen we genoeg landelijke organisaties aan ons binden die dit samen met ons willen opschalen?’

‘We maken het mogelijk voor iedereen in Nederland om bij te dragen aan natuur om zijn of haar hoek’

Is er voldoende animo vanuit particuliere grondeigenaren en boeren om projecten te starten en wat willen ze dan concreet gaan doen? Pas als een aantal projecten goed loopt, kunnen we daar meer over zeggen.’

Dieper niveau

De resultaten worden in eerste instantie gemonitord, zoals dit nu al gebeurt in Gelderland en Overijssel. Aan de hand van een nulmeting en een tussentijdse evaluatie wordt uiteindelijk bekeken of het projectidee daadwerkelijk is gerealiseerd. Daarnaast moet Natuur om de Hoek ook op een dieper niveau verschil gaan maken. ‘Welke impact hebben landschapselementen, zoals een randvoedselbos, op de biodiversiteit, de klimaatbestendigheid en de kwaliteit van bodem en water? Idealiter wil je die impact meten, maar meetmethodieken zijn nog in ontwikkeling. Uiteindelijk willen we dat soort data wel boven tafel krijgen’, legt Manja te Velde uit.

Landschapselementen verloren hun functie

Na de Tweede Wereldoorlog zijn in ons land veel landschapselementen verdwenen, waaronder alleen al meer dan 225.000 kilometer aan heggen. De nadruk lag in de landbouw op het voorkomen van voedselschaarste en het zo efficiënt mogelijk produceren van voedsel. Door de komst van prikkeldraad verloren heggen hun functie. Centrale verwarming maakte geriefhout overbodig. Poelen en boomsingels verdwenen, sloten werden rechtgetrokken. ‘Landschapselementen zaten in de weg, ze kosten de boer alleen maar geld. Maar daarmee verdween ook veel biodiversiteit’, legt de SBNL-directeur uit.

Zou Natuur om de Hoek de transitie in de landbouw kunnen versnellen? Het is nog te vroeg om daarover iets te zeggen, vindt Manja te Velde. ‘Maar dat is wel een lonkend perspectief. Als landschapselementen weer een direct economisch nut hebben, komt dat de bestendigheid van het boerenbedrijf

Steun de campagne en ga naar:
www.sbnlnatuurfonds.nl/eenmalige-gift
 voor een eenmalige gift
 of scan de QR-code:

ten goede. Het zou geweldig zijn als agrariërs met onze hulp een deel van hun land vergroenen en een meer regeneratieve manier van boeren kunnen uitproberen. En van bessenstruiken, fruit- en notenbomen kan de lokale donateur misschien uiteindelijk ook weer profiteren. Met een gratis bakje bessen van de boer bijvoorbeeld.’

Betaalde ecosysteemdiensten

Directeur Manja te Velde vindt het een positieve ontwikkeling dat in het nieuwe GLB-puntensysteem vanuit de overheid ook het leveren van zogeheten ecosysteemdiensten wordt beloond. Diensten waarvoor (nog) geen markt

bestaat dus. ‘Ook de overheid begint zich te realiseren dat landschapselementen wel degelijk zinvol zijn. Denk aan waterzuivering en waterberging, verbeterde klimaatbestendigheid. Het landschap wordt gevarieerder. Er is meer biodiversiteit, dat komt uiteindelijk ook de mens en zijn gezondheid ten goede. En als we in staat zijn om bij een boer de combinatie te maken van particulier en publiek geld, zou daar best eens een versnelling van de landbouwtransitie uit voort kunnen komen.’

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: SBNL-FOTOARCHIEF EN HANS MENOP

Crobsche Waard Haaften, deels door schenking verkregen in 1982

De Pothaar: Het herstel van barok landschapselement uit de 18e eeuw met behulp van een bijdrage uit Van Hemertfonds. ©Bettine Paalman

Bijdrage uit Croin Fonds voor Utopia Eiland met voorbeelden van agroforestry op de Floriade 2022

Onverwachte erfenis van anderhalf miljoen voor SBNL Natuurfonds

Recent ontving SBNL Natuurfonds onverwacht een grote erfenis van onze trouwe donateur de heer F.J. Bonk. Hij was al sinds het begin van SBNL als donateur betrokken bij de organisatie en gaf met enige regelmaat een extra gift, bovenop zijn donateursbijdrage. De heer Bonk was in zijn werkzame leven notaris en overleed in mei op 94-jarige leeftijd.

Het bedrag van bijna anderhalf miljoen euro is niet geoormerkt. Dat betekent dat SBNL Natuurfonds het naar eigen inzicht mag inzetten. Voor een gedeelte van het geld is inmiddels een bestemming gevonden. Het wordt ingezet voor de pilotfase van het nieuwe project Natuur om de Hoek. 'We zijn compleet verrast door deze prachtige schenking', vertelt Manja te Velde, directeur van SBNL Natuurfonds. 'We waren vooraf niet op de hoogte gesteld van deze erfenis en zijn er uiteraard ontzettend blij mee. We kunnen nu in de pilotfase van Natuur om de Hoek sommige dingen voorfinancieren. En ook voor de rest van het geld zoeken we natuurlijk een bestemming die recht doet aan deze nalatenschap van de heer Bonk.'

Fondsen op naam

Tweemaal eerder ontving SBNL Natuurfonds een gift van meer dan een miljoen euro. In beide gevallen is daarvan op verzoek van de overledene een fonds op naam gemaakt: het Van Hemert tot Dingshof-Coldewij Fonds en het Nora Croin Michielsens Fonds. Het Van Hemertfonds ondersteunt particuliere initiatieven in Overijssel en het oosten van Gelderland, die het landschap ten goede komen. Dit jaar zijn onder meer projecten geselecteerd waarbij kleine landschapselementen zoals bosjes, houtwallen en wilde hagen zijn aangeplant. Het Nora Croin Michielsens Fonds ondersteunt praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek in het veld. Dit jaar is een graasdrukmonitoringsonderzoek uitverkoren.

Jaarlijkse schenking voor een specifiek doel

Via Fonds West-Gelderland en de H.J.E. van Beuningenbijdrage schenken twee donateurs jaarlijks voor een specifiek doel. Dankzij de gever van het Fonds West-Gelderland kan SBNL Natuurfonds nu in heel Gelderland projecten voor natuurontwikkeling en landschapsherstel ondersteunen. Dit jaar ging het geld naar herstel van onder meer houtwallen en singels, rozenborders en een poel. De H.J.E van Beuningenbijdrage is bedoeld voor grensverleggend en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek in het veld. Dit jaar is de bijdrage toegezegd aan een broedbiologisch onderzoek over veldleeuweriken in relatie tot strokenteelt.

Hulp bij de juiste schenking

SBNL Natuurfonds verkrijgt het overgrote deel van haar financiële middelen uit giften en testamentaire schenkingen en donaties. SBNL Natuurfonds is een zogeheten ANBI-stichting, waardoor erfenissen en schenkingen zijn vrijgesteld van erf- en schenkbelasting. Het bedrag dat u schenkt komt dus, afgezien van een kleine jaarlijkse beheervergoeding, geheel ten goede aan particuliere projecten op het gebied van biodiversiteit, landschaps- en natuurbeheer.

Mogelijkheden tot schenken of nalaten

Belangrijke overwegingen voor u bij schenken zijn onder andere het doel dat u voor ogen heeft. Waar wilt u dat uw geld aan bijdraagt? Natuurlijk moet dit passen bij de doelstellingen van SBNL Natuurfonds. En wilt u als gever bekend zijn voor de buitenwereld?

Er zijn (globaal) vijf manieren om te schenken aan SBNL Natuurfonds:

- Een eenmalige schenking die (gedeeltelijk) aftrekbaar is van de inkomstenbelasting.
- Een periodieke schenking voor minimaal vijf jaar die het maximale fiscale voordeel oplevert.
- Een periodieke schenking met een lening voor minimaal 5 jaar, waarbij u jaarlijks een rentevergoeding ontvangt en SBNL Natuurfonds uiteindelijk een gedeelte van de schuld kwijtscheldt.
- Een Fonds op Naam (FON), bij leven of bij testamentaire bepaling, die kan bestaan uit een eenmalige of een periodieke schenking.
- Een testamentaire schenking in de vorm van een legaat of een erfstelling.

Mocht u een schenking overwegen, dan helpen Maaïke Brasz en Manja te Velde u graag met het doorlopen van de juiste stappen.

Wilt u nog dit jaar een relevante schenking doen?

Uw gift maakt het verschil bij Natuur om de Hoek. U leest er meer over vanaf pagina 12.

Impuls met voedseltuinen voor mensen die krap zitten

Mensen met een krappe beurs hebben het moeilijk momenteel. Voedsel- en vriendentuinen steken een helpende hand toe met verse groente en vers fruit. Het is broodnodig. Daarom is er nu ook een initiatief om krachten te bundelen en op te schalen. Eén van de ideeën: verkennen of natuurorganisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Landschappen en particuliere landgoederen gronden kunnen inzetten als voedseltuin.

Haast onopgemerkt zijn duizenden vrijwilligers in het hele land bezig met het telen van lokale groenten en fruit voor mensen die het financieel moeilijk hebben. Veel gemeenten kennen zo'n voedsel- of vriendentuin. Maar ook stadslandbouw, volkstuinten en gelijksoortige projecten, zelfs een SRV-wagen die rondrijdt in wijken en daar goedkoop voedsel aanbiedt. Allemaal beogen ze hetzelfde: mensen helpen die krap zitten. Hun aantal neemt helaas

snel toe. Vier op de tien gezinnen hebben inmiddels moeite om de eindjes aan elkaar te knopen.

Voedselbanken in de knel

Dat merken ook de 168 voedselbanken (met in totaal 530 uitgiftepunten) terdege door de groeiende groep, die een beroep op hen doet. Tegelijk neemt het aanbod af. Van de supermarkten krijgen ze minder binnen, omdat daar de verspilling van voedsel afneemt. Voedselbanken hebben daardoor toenemende moeite

om hun klanten te voorzien van verse groente en vers fruit. 'Dat is eigenlijk schrijnend. Voedselbanken kunnen zo niet altijd voldoende gezonde voeding volgens de schijf van vijf leveren', merkt Ellen Oomen op.

Stormloop

Zij coördineert een landelijk project dat een forse injectie wil geven aan het telen voor mensen met een kleine beurs. Dat project is in het leven geroepen door Fondsenbeheer Landbouw en Zorg,

Ook de City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving, die vooral in steden actief is, werkt volop mee.

Als eerste stap belegden zij deze herfst een bijeenkomst voor allerlei organisaties en initiatieven die met het verbouwen van voedsel bezig zijn. Niet alleen voor voedselbanken, maar ook in kwetsbare wijken, voor scholen en in openbare

de Wageningen Universiteit vorig jaar in een onderzoek. Ze beval samenwerking met andere voedseltuinen en voedselhulp-projecten aan. 'Dat kan een substantiële verbetering teweeg brengen.'

Link met natuur en landschap

Goed voorbeeld doet goed volgen, want los van Fondsenbeheer Landbouw en Zorg kwamen in de afgelopen jaren ook

het geheel een sterke impuls gaat geven. De Vriendenloterij doet ook mee. 'Ze zijn heel betrokken', constateert Ellen Oomen. Dat geldt ook voor gemeenten, al zouden die volgens de Wageningse wethouder Maud Hulshof meer kunnen doen door een langjarig voedselbeleid vast te stellen, dat permanent toegang tot een goed voedselpakket voor alle inwoners mogelijk maakt.

gebouwen. Het liep storm met meer dan 85 deelnemers. Er moesten 50 aanmelders op de wachtlijst. Alleen al dat vraagt om een vervolg. Dat komt er met een nieuwe bijeenkomst in februari. Het doel: krachten en kennis bundelen, zodat er een grote, permanente stroom aan lokaal voedsel op gang komt voor mensen die het financieel moeilijk hebben.

Start met Landbouw en Zorg

Fondsenbeheer Landbouw en Zorg nam tien jaar geleden al het initiatief met een extra activiteit voor de zorgboerderijen: een moestuin, waarvan de opbrengst naar de voedselbanken gaat. Het idee was zelfs dat de zorgboeren voldoende zouden produceren om alle voedselbanken van groente en fruit te voorzien. Dat is niet gelukt. 'De verwachting dat zorgboeren zelfstandig een structurele en grootschalige bijdrage kunnen leveren aan voedselhulpvoorziening is niet reëel,' concludeerde de Wetenschapswinkel van

allerlei lokale initiatieven op gang om groente en fruit beschikbaar te stellen. Het merendeel stadslandbouwprojecten en volkstuinten, waarvan een deel van de oogst naar de voedselbanken en voedselprojecten gaat. Veelal spelen duurzaamheid, gezondheid en biodiversiteit bij die projecten een duidelijke rol. Geregeld is er ook een duidelijke link met natuur en landschap. Zo heeft een voedseltuin in Amsterdam Noord mede als motief 'het samen in de natuur bezig zijn en ervan genieten'. Mooi is eveneens dat bijvoorbeeld in Veenendaal klanten van de voedselbank meewerken in de voedseltuin Stadsakkers. Ook werken voedselbanken mee door zaai- en pootgoed en tuingereedschap beschikbaar te stellen.

Groot netwerk

Het plan is nu om de zorgboeren en de spontaan ontstane lokale initiatieven te koppelen tot een groot netwerk, dat

Knelpunten

Het enthousiasme neemt niet weg dat er ook knelpunten zijn. Het belangrijkste is het vinden van vrijwilligers die in de tuinen aan de slag willen. Dat varieert nu van een handjevol telers tot meer dan honderd. Verder is het een hele kunst om het vervoer van de tuin naar de voedselbanken goed te regelen en de teelt af te stemmen op de vraag. Het in bruikleen krijgen van grond van particulieren en organisaties is evenzeer een knelpunt.

Een schande

Aan het slot van de bijeenkomst deze herfst van de voedsel- en vriendentuinen klonk er ook een breed gedragen hartenkreet. 'Het is eigenlijk een schande dat we het erover moeten hebben,' verzuchtte Gerdie de Haan van de zorgboerderij De Haam in Veulen (Limburg).

TEKST: HANS SIEMES

FOTO'S: ISTOCK

MOMENT VAN MENOP

*Wit-berijpte boomen droomen
Nog van zoele zomerdagen*

*Als zij buigend wuiven, stuiven
Witte wolkjes van hun takken*

*Dan ontwaakt het leven even
Zijn de glinstrend witte boomen
Met hun diamant geflonker
Schooner nog dan in hun droomen*

Selectie uit: 'Winter'
J.M. Westerbrink-Wirtz (ca. 1907)

W. J. M. Wirtz

Het Burgerbos, een eigen plekje onder de zon

Daar gaan ze, onder luid gejuich. Tientallen witte (biologisch afbreekbare) ballonnen vliegen op de vleugels van de wind. Het is feest, want vandaag is de 150e boom geplant in het Burgerbos. Het succes van een burgerinitiatief.

Het is een stralende novemberdag, zo'n dag waarop lekker buiten bezig zijn bepaald geen straf is. Dat vinden de bosvrienden, zoals ze zichzelf noemen, ook. Met de spades in de aanslag wachten ze tot voorzitter Jan Vullers, na een korte toespraak, het startsein geeft. Dan begint het grote graafwerk, al zijn voor de grotere bomen alvast vooraf wat kluitgaten gemaakt om een en ander soepeler te laten verlopen.

Bomen met een boodschap

Het is plantdag in het Burgerbos in het Limburgse Reuver, de tiende alweer. Op een plantdag komen alle mensen die bij Stichting Burgerbos een boom hebben besteld op het weiland bijeen om hun nieuwe boom te planten. Er zijn herinneringsbomen (als aandenken voor een dierbare), familieboomen (als symbool voor de familieband), bomen voor de geboorte van een kind of kleinkind en bomen met een algemenere boodschap.

Een bos vol herinneringen

Onder die laatste categorie valt bijvoorbeeld de boom voor de vrede. Een jong boompje dat er in deze oorlogszuchtige novembermaand wat triest bijstaat. Heel soms wordt in er het plantgat nog wat as van een dierbare verstrooid, maar het Burgerbos is nadrukkelijk geen begraafplaats. Dat mag niet van de gemeenteverordening. De meeste bomen zijn jong, maar ooit moeten de beuken, eiken en acacia's de herinnering levend houden en samen een echt bos vormen: een bos vol herinneringen. Een van de planters kan niet wachten: 'Ooit zal ik hier heerlijk onder het bladerdek tegen de stam van mijn eigen boom aan zitten. Het vergt wat geduld en je moet natuurlijk oud genoeg worden, maar het is een mooi vooruitzicht.'

Voormalig voetbalweetje

Het begon met een voormalig voetbalweetje, aan de rand van Reuver in het buurtschap Ronkenstein. Een voormalig raadslid uit het dorp die ook landschapsarchitect was en tegenwoordig in Italië woont, nam het initiatief. Een paar Reuvenaren sloten zich aan. Op 23 januari 2012 werd het initiatiefvoorstel ingediend. Op 13 april deed de raad een voorstel en op 29 december 2015 was de oprichting van het Burgerbos een feit.

De gemeente stelde de grond ter beschikking, op voorwaarde dat de inwoners het project zouden dragen en ontwikkelen. Nu werken er zo'n dertig vrijwilligers en zijn er inmiddels 156 bomen geplant. Inmiddels kijkt men al schielijk naar de aanpalende percelen voor eventuele uitbreiding, want zoals het Burgerbos nu is biedt het hooguit plaats aan 200 bomen. En die grens zal binnen afzienbare tijd worden bereikt. Een boomdeskundige doet het snoeiwerk, er is een beheerder en van de eigenaren zelf wordt verwacht dat zij hun boom van voldoende water voorzien. Al bieden de vrijwilligers in deze droge zomers af en toe de helpende hand.

Feest voor het oog

'De cohesie tussen mensen en tussen mens en natuur: dat is de meerwaarde van dit project', zegt Annie van der Velden, secretaris van het bestuur. 'Als je in het voorjaar komt is het vrolijke mengeling van wandelaars met honden, toeristen en ook jeugd die we op deze manier iets bewuster willen maken van de natuur. Daarom zaaien we elk jaar een bloemenweide in, voor vlinders en bijen. Dat is een feest voor het oog.'

'Er is veel animo voor dit initiatief. Zeker tijdens de coronapandemie. Toen zag je veel mensen de natuur in trekken.

Ze kregen meer waardering voor de schoonheid en het belang van natuur. Ze werden zich veel meer bewust van de plaats die natuur in hun dagelijks leven inneemt. Als je met je voeten in het gras staat, onder een mooie oude Europese eik, is dat toch iets anders dan plaatjes kijken op een laptop.'

Monument van verbondenheid

We wandelen naar de coronaboom, geplant voor alle slachtoffers van corona. Onderweg passeren we drie grote lindes die gezamenlijk in een plantgat staan. Van der Velden: 'Deze bomen vertegenwoordigen de drie dorpskernen Offenbeek, Reuver en Beesel. De bedoeling is dat ze met elkaar vergroeiën en zo een symbolisch monument vormen van onze onderlinge verbondenheid.' Wie hier een boom wil planten kan kiezen uit verschillende soorten: esdoorn, groene beuk, ratelpopulier, zomereik, zwarte els, tamme kastanje, appel, peer en walnotenboom. Recent werd de keuze uitgebreid met vier nieuwe boomsoorten die ook in een warmer klimaat goed gedijen. Zoals witte esdoorn (*Acer saccharinum*), valse acacia (*Robinia pseudoacacia*), winterlinde (*Tilia cordata*) en de rode beuk (*Fagus sylvatica*). Dat is nodig, want sommige aangeplante bomen hebben de droge zomer niet overleefd. De bomen die niet voldoende waren geworteld, worden vervangen door nieuwe exemplaren.

Herinneringen ophalen

Tijdens de plantdag zijn her en der verspreid over het terrein, groepjes bosvrienden bezig om hun bomen te planten. Vader, moeders, opa's, oma's, kinderen en kleinkinderen: allemaal zijn ze naar Reuver gekomen. 'We hebben een sterke familieband', zegt een mevrouw. 'Maar mijn man is ernstig ziek geweest. Dan besef je dat het leven heel kort is en dat het zomaar gebeurd kan zijn. Nu we nog allemaal samen zijn, leek het ons een mooi idee om een boom te planten: een familieboom waar

‘Hier leef je voort in de bladeren van de boom en in de herinnering die je samen deelt.’

de kinderen later naar toe kunnen om herinneringen op te halen. En we hebben ook de as van onze twee labradors meegenomen. Die horen immers ook bij de familie.’

Tegenstellingen

Al wandelend door het Burgerbos besef je dat bomen voor mensen veel betekenen. Ze symboliseren leven en dood, kracht en kwetsbaarheid, eeuwigheid en vergankelijkheid en schenken troost bij verdriet. Dat blijkt ook uit de tekstbordjes die bij elke boom worden geplaatst.

*Voor elke noot die vallen gaat
klinkt er muziek van vroeg tot laat
Helmpje heeft de boom gepoot
zodat je ook nog na zijn dood
kunt genieten van zijn lied
dan hoor je hem wel
maar je ziet hem niet*

Teken van verbondenheid

Het is een korte tekst die de dochter van de inmiddels overleden 95-jarige Bertus van der Helm maakte voor bij zijn eigen walnotenboom. Bewoners van de Karel Doormanlaan in Reuver organiseerden tijdens een straatfeest een tombola om de aanschaf van een linde te bekostigen. ‘Deze linde is geplant door de bewoners van de Karel Doormanlaan als teken van verbondenheid binnen onze straat’, staat er op het bordje geschreven. En een vriendinnengroep die jaarlijks als bloemenmeisjes met de carnaval meedoet plantte een appelboom en plaatste op YouTube een filmpje waarop ze vrolijk dansend rond de boom een liedje zingen.

‘Hier gaat het om het leven’

Natuur verbindt, niet alleen bij het grote verdriet of het grote gemis, maar ook bij de kleine dingen van het leven. De alledaagse momenten, die anders wegebben in de tijd. ‘Het is mooi om een bepaald plekje te hebben waar alle generaties naartoe kunnen. Een plekje dat van ons is’, zegt een van de planters. ‘Ik vind dit zoveel mooier dan een begraafplaats. Op een begraafplaats staat alles in het teken van de dood, hier gaat het om het leven. Hier leef je voort in de bladeren van de boom en in de herinnering die je samen deelt. Een steen is ook maar een steen. Maar een boom groeit en bloeit de toekomst tegemoet. Dat vind ik zo mooi.’

Meer info: www.burgerbos.nl

TEKST: OSWIN SCHNEEWEISZ
FOTO’S: OSWIN SCHNEEWEISZ,
STICHTING BURGERBOS

SPREEKWOORD UIT HET DIERENRIJK

Kraaizwart

Kraaizwart is volgens Van Dale: ‘Erg zwart, zoals het verenkleed van een kraai’. Volgens de heilige Augustinus roept de duivel altijd het Latijnse ‘Cras, Cras!’ (morgen, morgen), als het over bekering gaat. Het is het beeld van de verstokte zondaar met zijn zwarte ziel, die zijn bekering alsmaar uitstelt. ‘Met zijn bleke gelaat en kraaizwarte haar leek hij wel een gezant van de duivel.’

Ravengekras

Van Dale spreekt ook over het zwart van de raaf met als voorbeeld: ‘Ze heeft ravenzwart haar’. Maar over zijn geluid lees je weinig, terwijl het gekras van raven kenmerkender is dan dat van de kraai. Een paartje kraaien zie je in het open veld eerst, pas daarna hoor je ze. Het onmiskenbare diepe gekras van raven, verscholen in hoge bossen, hoor je onmiddellijk terwijl je in spanning afwacht of je ze gaat zien. In de bioscoopfilm *De Wolf* wordt vier jaar lang de pup Scout gevolgd. In zijn gevolg schuiven regelmatig krassende raven aan bij de offerande van vers vlees op de provisorische altaren van de sinistere wouden.

Kwaadaardigen verbroederen

Kraaien en raven zijn echte roofridders van de natuur. Vooral in het voorjaar gaan ze zich te buiten aan jong kleinwild. In de eerste jachtcursus (1953) beschrijft de auteur de kraai – raven zijn pas in 1968 weer uitgezet – onder de paragraaf Roofgespuis: ‘Ze pikken jonge haasjes eerst de ogen uit om toegang te krijgen

tot de verfijnd smakende hersenen.’ In het Frans bestaat het spreekwoord: ‘De ene kraai pikt de andere de ogen niet uit’, hetgeen neerkomt op: kwaadaardigen verbroederen als er tegen goedaardigen te strijden valt.

Kraaienmars

Mede door het verenkleed staat de zwarte kraai symbool voor onheil en dood. In het gezegde ‘De kraaienmars blazen’ staan bij een sterfgeval afscheid en rouw centraal. Regionaal staan ook de zwartgerokte dragers van de kist bekend als kraaien. Een vergelijkbare symboliek ging vroeger uit van de dode kraai, wapperend aan een stok in de wind in het open veld. Een oude traditie waarmee vogels werden verjaagd. Tegenwoordig is de kraaiendag van een Wildbeheereenheid een stuk effectiever. Inclusief hoorngeschal om de geschoten kraaien op het tableau dood te blazen.

TEKST: KEES DE KROON
FOTO: JAN VAN DER GREEF

‘Als je kinderen leuke natuuractiviteiten aanbiedt, krijg je ze wel mee’

Ooit van de sleedoornpage gehoord? Voor basisschoolleerlingen in Steenwijk is deze zeldzame en beschermde vlinder een begrip dankzij een bijzonder lesprogramma. SBNL Natuurfonds ondersteunde via het Van Hemertfonds dit project, dat de jeugd speels en educatief in contact brengt met de natuur.

Kinderen en natuur zijn geen vanzelfsprekendheid meer. Een deel van de jeugd zit veel liever binnen te gamen op een mobieltje of te kijken op een laptop. Ook sommige ouders houden hun kinderen liever uit de natuur. Ze zouden er maar vies van kunnen worden. Michael de Groot uit Zoetermeer merkt het bij de lesprogramma's die hij opzet voor basisschoolkinderen. 'Een zorgelijke ontwikkeling. Het is toch wezenlijk dat kinderen naar buiten gaan. Dat ze er spelen en kennis maken met de natuur', geeft hij aan. 'Waarom? Je hoeft de krant maar open te slaan om te zien dat het klimaat en de natuur bedreigd worden.'

Bijna niet naar buiten

Het sleedoornpageproject liep niet zoals het was bedoeld, maar daarvoor is een duidelijke verklaring: corona. Michael de Groot moest zich als 'meester vlinder' beperken tot enkele lessen buiten de klas. Alleen met kinderen van de buitenschoolse opvang kon hij naar buiten om sleedoorns te planten. Ze konden kiezen uit op pad gaan of binnen blijven, bijna de helft koos voor binnen. Maar toen hij de kinderen buiten met substraat en water liet rommelen en met het planten van zaad in bakjes om mee te nemen naar huis, deed ineens driekwart mee. 'Ik probeer me te richten op deze jeugd om zo een steentje bij te dragen om ze te interesseren voor buiten en voor de natuur. Als je kinderen leuke natuuractiviteiten aanbiedt, krijg je ze wel mee.'

Tropisch bos

Zijn lesprogramma's zijn exact daarop gericht: kinderen meekrijgen. Eerst in Guatemala en Ecuador, waar Michael de Groot na zijn studie economie een groot aantal jaren verbleef voor de begeleiding van

duurzame bosprojecten. Daar zag hij dat zijn burens allemaal het tropische bos kaptten om maïs en bonen te verbouwen. Die brachten vervolgens te weinig op om van te bestaan en de grond raakte snel onvruchtbaar, waardoor steeds nieuw bos gekapt moest worden. 'Een onzalige ontwikkeling. Ze merkten dat er ineens geen brandhout en timmerhout meer was en dat het wild was verdwenen, dat anders als maaltijd kon dienen', schetst hij de gevolgen.

ZELDZAME SLEEDOORNPAGE

Veel mensen in Steenwijk realiseren zich waarschijnlijk niet dat de stad en haar omgeving een van de belangrijkste plekken in Nederland is waar sleedoornpages voorkomen. Dat komt omdat de oranje-bruin gekleurde vlinder zeker niet de bekendste vlindersoort is. Wel een aparte en zeldzame, die maar weinig wordt gezien. Ze leeft in symbiose met de sleedoornstruik. Geen sleedoorn, dan ook geen sleedoornpage. De mannetjes voeden zich vooral met honingdauw (zoet afscheidsel van bladluizen) hoog in de bomen. Vrouwtjes doen dat eveneens, maar ook de nectar van de guldenroede en het koninginnenkruid staan op het menu. De sleedoornpage legt haar eitjes op haar waardplant. Bij een telling in Steenwijk en omgeving werden er een aantal jaren geleden iets meer dan 2.750 exemplaren geteld, dat was meer dan de helft van het totale aantal in heel Nederland.

Het bracht hem op het idee om als een schoolmeester met kinderen aan de slag te gaan en om ze bewust te maken van wat er om hen heen gebeurde. Daaruit vloeide zijn eerste lesprogramma voort: 'Juanito en Maria planten een eigen bos'. Een verhaaltje met vragen en activiteiten, maar kinderen kregen ook boompjes en bamboe om een eigen bos te planten. 'Als je nu een boom plant heb je als je straks 18 bent hout om een huis te bouwen', was de boodschap hierbij. Het werd de start van een succesvolle reeks.

Doorslaggevend

Terug in Nederland zette hij via zijn Stichting Guacamaya (een fraaie papegaai) die programma's voort in verschillende gemeenten, waaronder Steenwijkerland. Een goede kennis Gerrit Padding, die al tientallen jaren vlinders onderzoekt, zette hem op het spoor van de zeldzame sleedoornpage (zie kader). De provincie Overijssel, gemeente

Steenwijkerland, maar ook het Van Hemertfonds en het Prins Bernhardfonds maakten het mogelijk. Voor SBNL Natuurfonds was het idee om kinderen op een speelse manier bij de natuur te betrekken doorslaggevend om 4.000 euro bij te dragen.

Lesprogramma's en boek

Michael de Groot schreef twee lesprogramma's over de zeldzame vlinder: het lesprogramma 'Eva de sleedoornpage' voor leerlingen van de groepen 5 en 6 en het lesprogramma 'Lisa helpt de sleedoornpage' voor de groepen 7 en 8. Leerlingen van de Immanuelschool in Steenwijk maakte hij enthousiast om een verhaaltje te schrijven en een tekening te maken over dieren. De leukste bijdragen kwamen in een kindernatuurvakantieboek terecht. 'Ik zag eens een vlinder en daarbij eitjes. Ik deed ze in een potje en toen gingen ze allemaal barsten en zag ik allemaal rupsen', schrijft Jamely uit groep 4 in dat boek.

Steentjes bijdragen

In zijn programma's had Michael de Groot verschillende buitenactiviteiten opgenomen, zoals eitjes tellen op de sleedoorn takken, sleedoorns planten en bramen verwijderen. Maar daar kwam vanwege corona weinig van terecht. Met kunst- en vliegwerk lukte het toch om een flink deel van het programma te draaien. Zijn conclusie: 'Er gebeurt genoeg in de wereld om je

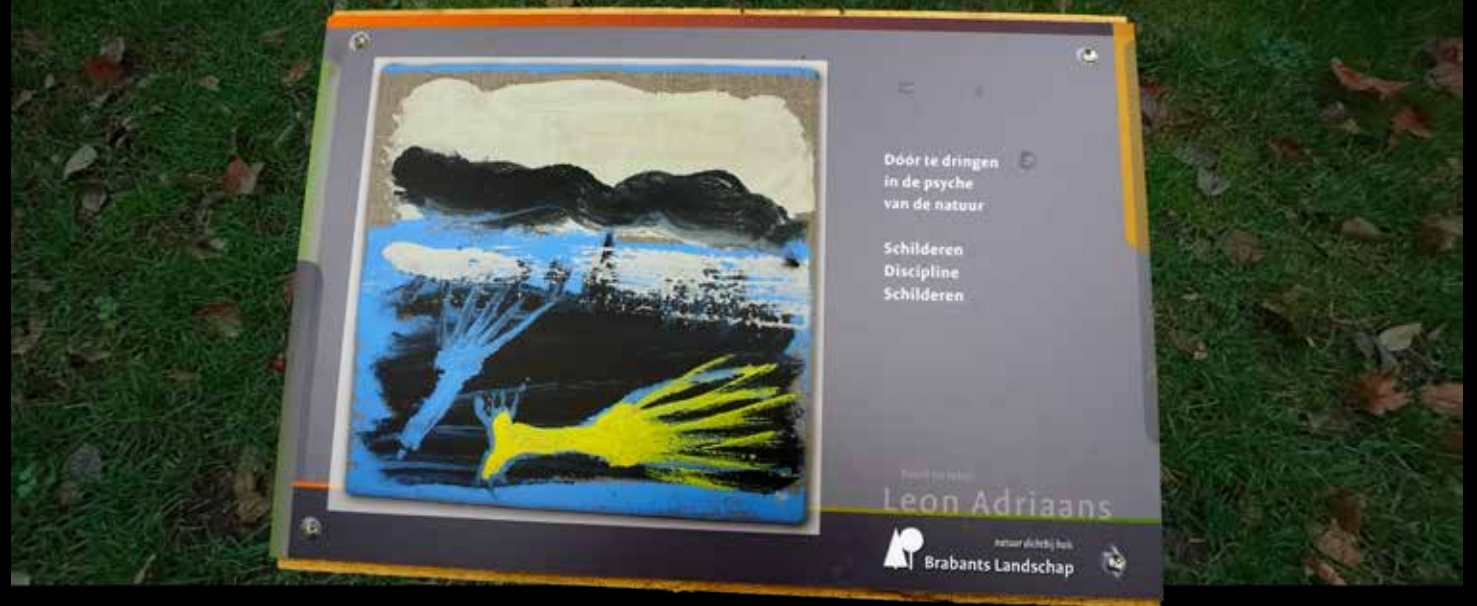
somber te maken. Als je dan ziet hoe je kinderen kunt enthousiasmeren om beestjes in hun eigen leefomgeving te helpen door bloemen te planten of bijvoorbeeld een mini-insectenhotel te maken, draag je toch kleine steentjes bij aan verbetering.'

Informatie:
www.stichtingguacamaya.com

TEKST: HANS SIEMES
FOTO'S: STICHTING GUACAMAYA

KUNST OP JE PAD

Leon Adriaans: keuterboer en natuurschilder

Al fietsend en wandelend kom je soms uitingen van buitenkunst tegen. Dat is een geschikt moment om even te verpozen en de verbinding van het schilderen, gedicht of beeldhouwwerk met het landschap te willen begrijpen. Soms gaat het om kunstenaars die in hun eigen omgeving begonnen en later vermaard werd, zoals Vincent van Gogh. In zijn naam is momenteel een Nationaal Park in oprichting in het gebied rondom Den Bosch, Tilburg en Eindhoven.

Inspiratie

Maar meestal gaat het om plaatselijke kunstenaars, die buiten hun omgeving weinig bekendheid genieten. Een voorbeeld daarvan, langs de Dommel ten zuiden van Den Bosch, is Leon Adriaans (1944-2004). Net als Van Gogh putte hij inspiratie uit het simpele boerenleven in de natuur. Hij sleet zijn laatste jaren op een boerderij in het Sterrenbosch van landgoed Haanwijk. Langs de wegen van het landgoed staan vele panelen met teksten en schilderijen. Op het wandelpad direct langs de oever van de Dommel op Haanwijk het schilderij met gedicht op de foto.

Samenhang in tegenstellingen

Natuurmens Adriaans hield van het zoeken van samenhang in tegenstellingen. Hij maakte geen onderscheid tussen zijn leven als keuterboer en zijn bestaan als natuurschilder. Met minimale middelen streefde hij naar maximale zeggingskracht. Hij schilderde op linnen, maar als het hem zo uitkwam ook op gevonden hout en voederzakken van zijn geliefde werkpaard. 'Een dag zonder dieren is een dag niet geleefd.' Iedere dag combineerde hij de noeste aandrang die als kunstenaar van je

wordt verwacht met het eenvoudige boerenbestaan in de zalige natuur rondom huis. In zijn kleurschakeringen en beelden tekenen de tegenstellingen zich ook af: licht tegen donker, dood hout tegen uitschietend gewas.

De psyche van de natuur

Hij maakt het ons niet eenvoudig door het begrip psyche, het meest innerlijke van de mens, aan de natuur te verbinden. Wat is de psyche van de natuur? Dat te doorgronden, daarin dóór te dringen moet je willen opbrengen. Voor Adriaans was het een dagelijkse opgave met het penseel de alom omvattende natuur te begrijpen. Hij zag zijn leven als schilder én boerenwerker als kunst. Kunst voor het leven en leven voor de kunst.

Als Adriaans' gedachtegoed je aanspreekt stop je als vanzelf bij het volgende paneeltje om tekst en schilderij te doorgronden. Langs het fietspad rondom zijn intact gehouden woonboerderij en atelierruimte haal je dan bijna tien maal stoppen, lezen en kijken.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

Bossenpracht op top locatie

Op de Utrechtse Heuvelrug in de Kaapse Bossen staat op het hoogste punt de Kaapse toren. Een belangrijk herkenningspunt op de kruising van mooie lanen tot aan de Kaaplaan in Doorn toe. Al eind 19e eeuw was hier een verhoogd uitzicht over de weidse bossen. Die werd voor het eerst vervangen in 1890. Maar wegens gevaar werd beklimming van het houten exemplaar in 1906 alweer verboden.

Verwarring over de naam

In 1907 werd vervolgens een IJzeren Kaap van maar liefst 16 meter hoog gebouwd. Met de groeiende bekendheid van de Kaapse Toren laaide verwarring over de benaming op. Was de Kaap afgeleid van de Kaapse rots en bosgebieden ten

zuiden van Kaapstad? Of was er een relatie met het Zuid-Afrikaanse Clasenbosch? Omstreeks 1750 remigreerden de meisjes Swellengrebel met hun vader vanuit Zuid-Afrika naar villa Schoonoord in Doorn. Uit bewaarde briefwisselingen bleek dat de meisjes hun tantes in de Kaapkolonie schreven: 'De bossen hier lijken zeer veel op Clasenbosch'.

Sober van opbouw

Met de groei van de machtige beuken en sparren moest ook de toren meermaals de hoogte in. Sinds 2006 is de toren dankzij eigenaar Natuurmonumenten sober van opbouw, met kijkgaten vanaf de acht trappen van 18 treden. De constructie van hout en staal is 28 meter hoog, bovenop de

53 meter van het landschap zelf. Samen met de Amerongse Berg van 79 meter zijn dit de twee toppen van de Utrechtse Heuvelrug. Beide beklimmingen van de naastgelegen wegen leverden één punt op in het bergklassement van de Giro d'Italia dit jaar.

Kleed je warm!

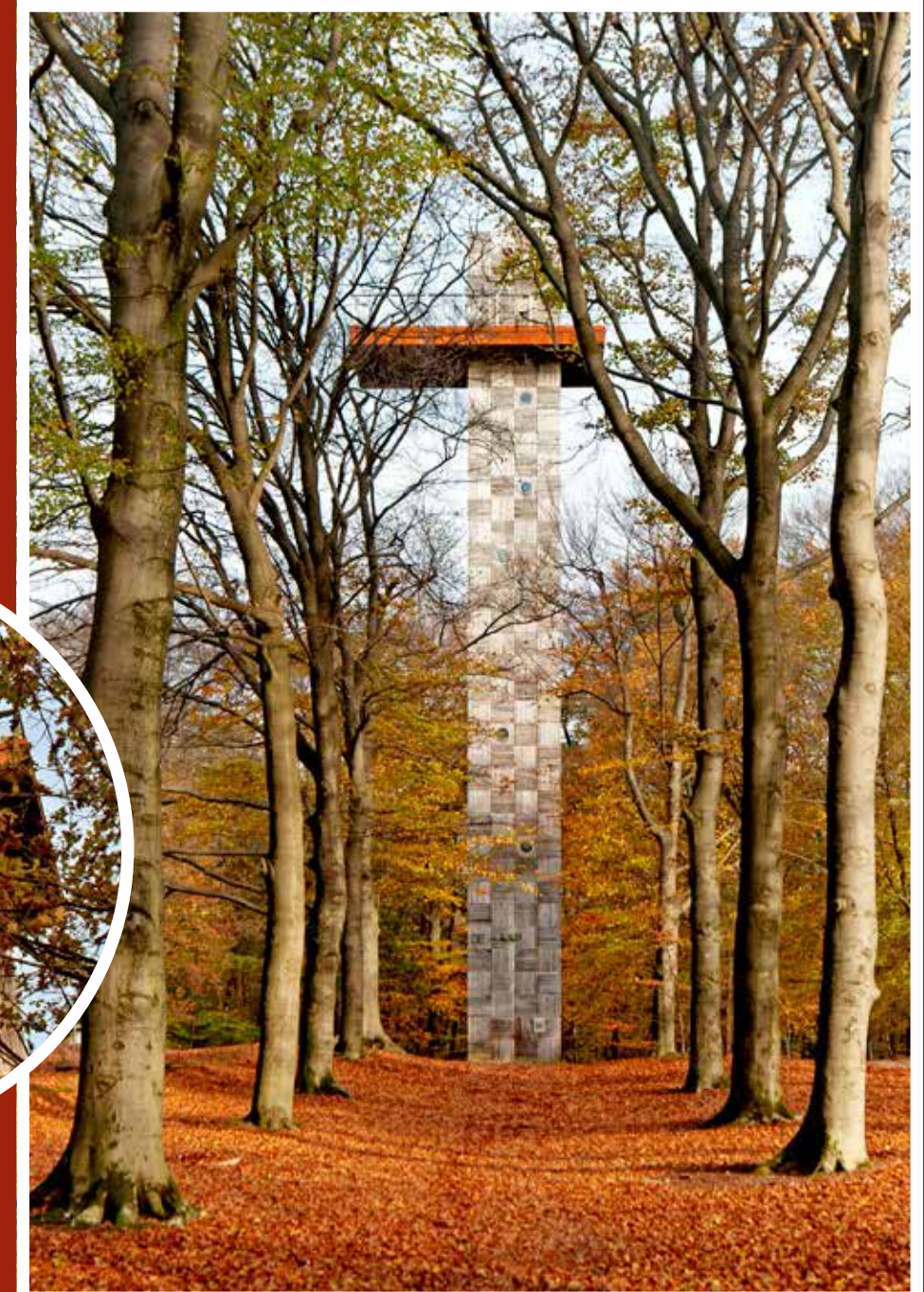
Eenmaal boven reikt het schitterende uitzicht ver bij helder weer. Je kunt rondlopen op het ruime plateau, zodat je altijd uit de wind staat. Het kan er namelijk flink waaien of koud zijn in zomerkledij. Op de bovenste dwarsbalken van de robuuste relingen zijn duidelijke pijlen aangebracht wat je waar ziet. Werp ook een blik op het andere 'natuurbouwsel' van de Utrechtse Heuvelrug, de Piramide van Austerlitz. Inmiddels winnen

enkele boomkruinen het al van de toren. Maar het uitzicht naar de markante gebouwen van Amersfoort, Utrecht en zuidelijk over de Rijn tot aan Tiel blijft de moeite van de beklimming meer dan waard.

Parkeren met de auto bij restaurant Helenaheuvel op de Amersfoortseweg tussen Maarn en Doorn en dan een kilometer oostwaarts lopen of parkeren op de TOP-locatie (toeristisch overstappunt) aan de Rijksweg tussen Doorn en Leersum en dan circa 1,5 km noordwaarts lopen. Met het openbaar vervoer vanaf station Driebergen-Zeist is uitstappen bij TOP de beste keuze.

TEKST: KEES DE KROON

FOTO'S: HESTER HELEEN

HOOFDSTUK 16

Reinaert gooit het roer om

Koning Nobel had Reinaert de Vos vrijgesproken van veroordeling tot de galg met als motief: 'Hij is slim en een durfal, die we bij het behoud van het grote dierenbos goed kunnen gebruiken. Het wordt steeds drukker in ons bos. Duurzaam beheer van ons leefgebied is steeds dringender nodig.'

Missie geslaagd

Reinaert op zijn beurt zegde toe zich te gaan gedragen als een goed dienaar. Maar natuurlijk niet eerder dan nadat hij wraak had genomen op alle grotere dieren die hem ter dood wilden brengen. Met de bever in de laatste kroniek zat die missie erop. Inmiddels had de vos aan secretaris Tielcelijn de Raaf meermaals een omslag in zijn gedrag beloofd.

Een eigen podcastserie

Rein had er schoon genoeg van steeds weer andere dieren te grazen te nemen op hun ijdelheid, goedgelovigheid, hebzucht en vraatzucht. Dat laatste vooral waar het zijn belangrijkste tegenspeler Isegrijn betrof. Die had zich op zijn beurt de laatste jaren via sociale media en tv populair weten te maken. De vos had daarvoor ervaren dat alle moderne communicatie een boodschap moet bevatten en onderhoudend moet zijn. Je moet er iets van leren. Rein bedacht dat een podcastserie hem veel volgers en likes kon opleveren. Zien en gezien worden in woord, geschrift en beeld zet steeds meer de toon in de moderne samenleving.

Oogcontact

Bij het behoud van de biodiversiteit heeft ieder dier in het grote dierenbos zijn functie. Rein was ervan overtuigd dat het Koning Nobel zeker zou aanspreken als hij het thema 'Oog In Oog' uitwerkt. Puttend uit zijn ervaring met andere dieren, die hij de afgelopen tijd te grazen nam. Oog in oog zoek je feitelijk bevestiging van het karakter van het dier tegenover je: altijd de stoere leeuw, de slimme raaf, het slonzige zwijn en de vraatzuchtige wolf. Dat zal de luisteraar aanspreken want hij staat zelden oog in oog met dieren in het wild. Vergeet de 'belevissen' in de dierentuin waar veel dieren, met name apen, je af en toe aankijken. Meestal snel afdwalend, onbestemd in de verte starend. Alleen

langer geïnteresseerd als je voedsel uit je tas haalt. Verpozend in de echte natuur daarentegen hebben honderden paar ogen je al gezien voordat de recreant het beseft. De gaai, die al van verre zijn roep laat horen. Of het ree, dat de mens verrast met oog in oog contact en binnen tien tot vijftien meter niet op de lopers durft te gaan.

Deugd en logica

Meer dan ooit, concludeerde Rein, moeten wij dieren onze tweebenige toppredator ervan overtuigen te willen blijven genieten van de innerlijke schoonheid van de natuur. Door ze de deugd en logica van het leven in het dierenbos te tonen, houden we ze een spiegel voor. Zodat zij de natuur niet langer verstoren of belasten met lucht- en bodemverontreiniging en andere vormen van geldelijk gewin.

Alles is functioneel

Het eigene van de natuur is dat er, anders dan in de mensenwereld, geen 'natuurlijkheid' bestaat. Alle uiterlijk en gedrag is functioneel. Het slankheidsideaal van de groene specht is gericht op de juiste proporties in de strijd om het bestaan. Bij het aanschouwen van een atletisch persoon met bloemkooloren blijft de menselijke blik op de oren hangen. In de natuur evenwel blijft de zwaan met zijn onmogelijk lange nek een prachtige vogel. En als we nader kennismaken met de slijmerige naaktslak met zijn vettige lichaam of de bolbuikige zwaar ademende vuistdikke pad heeft die bij nader inzien toch ook zijn eigen logica in het natuurlijk bestaan.

De natuur verklaard

Genoeg werk aan de winkel om de onveranderlijke wetten van de verbinding van alle natuurwezens in de volgende kronieken te verklaren. Rein bedacht dat in zijn podcast allereerst de kleinere dieren aan bod moeten komen. Te beginnen met de dieren, die geschiedkundig hun naam te danken hebben aan een bijzondere karaktertrek, hun klanknabootsende roep of hun verkleed. Dieren die dicht bij de mens in tuin en heg leven zullen Reins eerste voorbeeld zijn.

TEKST: KEES DE KROON, ILLUSTRATIE: KEES DE VOS

Utrechtse Markiezenek wint 5e Boom van het Jaarverkiezing

Boom
van het jaar
verkiezing

De 220 jaar oude Markiezenek op het terrein van Amelisweerd in de gemeente Utrecht is door het Nederlandse publiek gekozen tot De Boom van het Jaar 2022. De eik, 30 meter hoog en 4 meter in omtrek, kreeg een recordaantal van 36.693 stemmen. De Gelderse Koortsboom in Overasselt werd tweede, de Noord-Hollandse monumentale Kaukasische vleugelnoot in Hoofddorp derde.

De Markiezenek staat als ‘pater familias’ symbool voor de 800 bedreigde bomen op het landgoed Amelisweerd. De bomen zijn eigendom van Rijkswaterstaat die ze wil kappen ten gunste van een verbreding van de A27. De eik werd geplant rond 1800 door markies Henri Maximilien de St. Simon. Dankzij deze markies veranderde dit deel van het landgoed in een fraai bos dat deel uitmaakt van het Rijksmonument Nieuw Amelisweerd.

Kansrijk alternatief achtergehouden

Al meteen na de start van de nationale stemronde op 5 september nam de Markiezenek de leiding. Maar het aantal stemmen voor de boom nam pas echt een vlucht, nadat op 30 september uit onderzoek van het AD bleek, dat het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een kansrijk alternatief voor de snelwegverbreding had achtergehouden. In dit alternatieve plan zou de A27 niet 15 meter, maar slechts enkele meters breder worden. Dat zou betekenen dat een groot deel van de nu geplande kap niet door zou hoeven gaan.

Protestgeluid

Niet alleen de provincie Utrecht en diverse gemeenten in de omgeving van Amelisweerd, die zich al jaren tegen de kap van het bos hebben geuit, reageerden woedend. Ook veel bomenliefhebbers kwamen in het geweer en gebruikten hun mogelijkheid om te stemmen op de

← Het aantal stemmen voor de Utrechtse Markiezenek nam een vlucht, nadat bekend werd dat het ministerie een alternatief voor de kap had achtergehouden.

Markiezenek als een protestgeluid. Met als resultaat een recordaantal van bijna 36.700 stemmen voor de onbetwiste winnaar.

‘The best of the rest’

De concurrerende bomen van de andere elf provincies konden hier uiteraard niet tegenop. Toch ontspon zich onder hen nog een heuse strijd om ‘the best of the rest’ te worden. Uiteindelijk eindigde de bijzondere Gelderse Koortsboom op de tweede plaats met 1.374 stemmen. In 777 riep Karel de Grote de plek van deze zomereik uit tot bedevaartsoord. Sindsdien wordt de Koortsboom en de naastgelegen St. Walrickkapel (inmiddels een ruïne) jaarlijks door velen bezocht in de hoop op genezing. Zij hangen lapjes van hun kleding in de ‘lapjesboom’ met de gedachte dat de eik hun ziekte overneemt. De huidige Koortsboom stamt uit 1903.

Bescherm door zeecontainers

Derde werd de 87-jarige Kaukasische vleugelnoot in het centrum van Hoofddorp. Deze boom staat pal naast een winkelcentrum en is opgenomen in het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Een aantal jaren geleden brak Hoofddorp het oude winkelcentrum af. Het ontwerp voor het nieuwe gebouw werd aangepast aan de aanwezigheid van de vleugelnoot. Tijdens de nieuwbouw was de boom enige tijd onbeschermd. Zeecontainers werden geplaatst om de boom te beschermen tegen de wind, totdat het hoogste punt van het nieuwe gebouw was bereikt.

Veel media-aandacht

De verkiezing kon rekenen op veel belangstelling vanuit de media. Vrijwel alle grote regionale kranten en omroepen

besteedden dit jaar aandacht aan ‘hun’ provinciale boom. Daarnaast was er tijdens de verkiezing en bij de bekendmaking van de uitslag veel belangstelling vanuit de landelijke media. Onder meer Trouw, Volkskrant, NPO Radio 1, 2 en 5, en de talkshow Khalid & Sophie op NPO 1 reserveerden (soms op meerdere momenten) ruimte en tijd voor de verkiezing van De Boom van het Jaar.

Prijsuitreiking

Voor de prijsuitreiking is SBNL Natuurfonds op dit moment in overleg met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, eigenaar van de Markiezenek. In 2018, toen de Brabantse Troetelek in de middenberm van de A58 won, was minister Cora van Nieuwenhuijzen aanwezig bij de prijsuitreiking. Of deze keer minister Mark Harbers naar Amelisweerd afreist om de prijs in ontvangst te nemen, is bij de druk van dit nummer nog niet bekend.

Europese bewustwording

Met de winst van de nationale titel is de Utrechtse Markiezenek automatisch de Nederlandse inzending voor de Europese verkiezing Tree of the Year. Deze verkiezing werd in 2011 vanuit Tsjechië in het leven geroepen om de bewustwording van het belang van bomen te vergroten. Ook in 2023 doen opnieuw 15 landen mee. De Europese verkiezing start op 1 februari en is te volgen via: www.treeoftheyear.org. De uitslagen van de Nederlandse verkiezing kunt u teruglezen op: www.deboomvanhetjaar.nl.

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO'S: ROB VISSER PHOTOGRAPHY

De Overasseltse Koortsboom zou volgens een oude legende zieken kunnen genezen.

De indrukwekkende Hoofddorpse vleugelnoot is nog altijd geliefd bij het winkelend publiek.

NEDERLAND ALS GASTLAND VOOR VELE OVERWINTERAARS: ‘We dragen een grote internationale verantwoordelijkheid’

Als ik hem aan de telefoon krijg, loopt hij gewapend met camera, geluidsrecorder en verrekijker net het Beatrixpark in Amsterdam in. Vrijwel dagelijks trekt Arjan Dwarshuis, bekend van onder meer de Vogelspotcast, erop uit om vogels te zoeken en vast te leggen. In het voorjaar kwam zijn nieuwste boek uit: ‘Zomergasten, doortrekkers en overwinteraars’.

Dwarshuis: ‘Ik hoop met mijn boek mensen weer verliefd te laten worden op de Nederlandse natuur. Ik bespreek, met de vogeltrek als rode draad, dertig Nederlandse gebieden in vier seizoenen. Ik belicht zowel alle problematiek – stikstof, intensivering van de landbouw – als de positieve ontwikkelingen: moerasherstel, Ruimte voor de Rivier, waterberging. Met aandacht voor zowel soorten die Nederland in de afgelopen jaren hebben ontdekt of herontdekt, maar ook voor de soorten die verdwijnen.’

Internationale verantwoordelijkheid
De ideale man dus, zou je zeggen, om een boompje op te zetten over onze wintergasten. ‘Zelf ben ik een enorme eenden- en ganzenfanaat’, vertelt de vogelaar. ‘Nederland is voor sommige van die vogels van enorm internationaal belang. Veel soorten die in de winter migreren naar Centraal- en West-Europa strijken voor meer dan 50 procent van de ‘flyway’-populatie neer in ons land. Er komen bijvoorbeeld een miljoen smienten naar Nederland, 800.000 brandganzen, 800.000 kolganzen, gigantische aantallen. We hebben een grote

internationale verantwoordelijkheid om die soorten goed de winter door te helpen.’

Hotel en restaurant

Nederland is volgens vogelkundige Arjan Dwarshuis populair, omdat een groot deel van ons landschap uit eiwitrijk grasland bestaat. ‘Ganzen en eenden zijn grazers, ze hebben eiwitrijk gras nodig om snel te kunnen opvetten en goed de winter door te komen. Hier staat een gedekte tafel voor ze. Bovendien hebben we veel water, waar ze overnachten om hun grootste vijanden te ontlopen. Dus we hebben het allerbeste hotel, met daarnaast

- 1 Blauwe kiekendief
- 2 Bonte kraai
- 3 Kolgans
- 4 Pestvogel
- 5 Arjan Dwarshuis

het allerpopulairste restaurant.’ Lachend voegt hij eraan toe: ‘Je zou zelfs kunnen zeggen dat deze soorten profiteren van de manier waarop we ons landschap hebben vernacheld.’

Invasiegasten

Tot zover de bekende overwinteraars. Maar Nederland als gastland herbergt nog veel meer ‘vogelschoon’, dat minder bekend is bij het grote publiek. ‘Waar iedere vogelaar elke winter op hoopt, zijn de zogeheten invasiegasten. De bekendste is de pestvogel, een prachtige vogel met een zacht beigebruin verenkleed, zwart masker en naar achteren gekamde kuif. Hij broedt in de taiga’s van Scandinavië en Siberië en zakt in de winter af

naar het zuiden. In sommige winters zakken ze verder af dan normaal door voedselgebrek, aanhoudende noordoostenwinden, extreme kou, een combinatie van factoren. Eens in de tien tot twintig jaar hebben we dan ineens een massale pestvogelinvasie, honderden of zelfs duizenden. Vroeger dacht men dat ze een voorbode waren van de builenpest. Vandaar de naam.’

Roofgasten

Daarnaast komen er veel roofvogels onze kant op. De blauwe kiekendief was vroeger nog een algemene broedvogel in ons land. Momenteel zijn er jaarlijks nog maar vijf à tien broedparen over. ‘Maar in de winter

komen er blauwe kiekendieven bij vanuit Scandinavië’, vertelt de vogelaar. ‘Als je nu bijvoorbeeld naar de duinen, het Fochteloërveen of een moerasgebied op de Oostvaardersplassen gaat, heb je goede kans dat je deze

prachtige roofvogel tegenkomt. Een zeldzame wintergast is de ruigpootbuijzerd, de noordelijke tegenhanger van onze buiwerd. Die kun je aantreffen op de kwelders van Groningen of Friesland, of als je naar de Wadden gaat.’

6

7

Plakken op de vuilnisbelt

Klimaatverandering zorgt in toenemende mate voor verandering van het trekgedrag. Vogels die veertig, vijftig jaar geleden Nederland in groten getale aandedden, blijven nu noordelijker plakken. ‘Vogels passen hun migratiestrategie aan. Met iedere nieuwe generatie blijkt het meer genetisch voordeel te hebben om te blijven in plaats van weg te trekken. Neem de bonte kraai’, vertelt Arjan Dwarshuis. ‘Vroeger overwinterden daarvan duizenden, zo niet tienduizenden in ons land, nu zijn ze een zeldzaamheid. Door de minder koude winters in het noorden zakken ze minder ver af. In het zuiden van

Scandinavië vind je een aantal grote vuilnisbelten. Het zijn kraaien, dus ze blijven daar graag hangen, in plaats van door te vliegen naar onze akkers.’

Plaag in plaats van brenger van goed nieuws

Vogels passen zich dus aan veranderende omstandigheden aan. ‘Trekken is niets anders dan een overlevingsstrategie om van het ene voedseloptimum naar het andere te vliegen. Soms verleggen ze het hele trekseizoen, zoals in het geval van de grutto. Vroeger kwam hij half maart terug, tegenwoordig zie je hem soms al

6 Ruigpootbuizerd

7 Grutto

8 Dwerguil

9 Sneeuwuil

eind februari. Tegelijk zien we dat hier veel nesten mislukken door aanhoudende droogte, predatie of omdat ze simpelweg in de maaiboom verdwijnen. Daardoor trekken grutto’s ook steeds vroeger weer weg, soms al in juli in plaats van september. Voorheen was in Senegal de komst van de grutto de aankondiging van het oogstseizoen. Nu komt hij al aan als de rijst nog moet worden ingezaaid. De grutto’s vreten het zaaigoed op en worden inmiddels meer als plaag gezien dan als de brenger van goed nieuws.’

Vogelmigratie steeds zeldzamer

Het is daarom de vraag in welke mate vogelsoorten zich ook op langere termijn blijken te kunnen aanpassen aan klimaatverandering. Dwarshuis: ‘Er zijn onderzoekers die denken dat over een paar honderd jaar de vogelmigratie een zeldzaam verschijnsel wordt. Dat klinkt misschien als een treurig vooruitzicht. Tegelijk is het interessant om te zien hoe sommige soorten omgaan met de snel veranderende wereld. In hoeverre blijken ze in staat te reageren op klimaatverandering? Juist omdat het zo snel gaat, is het voor onderzoekers lastig daar een eenduidig antwoord op te geven.’

8

9

‘VERDWAALDE’ WINTERGASTEN

Natuurfotograaf Hans Menop denkt als echte uilenliefhebber met enige weemoed terug aan de winter van 2013/2014. Toen ‘verdwaalden’ verschillende uilensoorten en brachten onverwacht een bezoek aan ons land. Het bekendste verhaal is dat van

de drie Canadese sneeuwuielen die neerstreken op Vlieland: ‘In het noorden van Canada was sprake van een extreem koude winter. In totaal negen sneeuwuielen zochten hun toevlucht op een containerschip dat van Newfoundland naar Europa voer. Toen ik de melding kreeg, dat drie van hen op Vlieland waren gesignaleerd, ben ik

samen met een vriend in de auto gesprongen en hebben we de eerste boot naar Vlieland gepakt. Daar overnacht en ’s ochtends heel vroeg erop uit. In het begin stonden we er met vier of vijf fotografen, maar ’s middags waren het er ineens 50 of 60. De sneeuwuielen werden letterlijk opgejaagd door de camera’s. Toen zijn wij weer vertrokken,

het werd ons te druk.’

In dezelfde winter streek een dwerguil neer in het Overijsselse Lettele. Hans Menop: ‘Dat is niet ver van waar ik woon, dus ik ben er wel een keer of vijf naartoe gegaan. Op onlogische tijden, om de grote meute aan fotografen te ontlopen. Ik had al foto’s gezien van de eik met het spechtengat en dacht: die foto wil ik maken. Na een pittige zoektocht vond ik de boom en heb daar een uur of twee afgewacht. Ineens vloog vlak langs mijn hoofd een kleine vogel, ter grootte van een spreeuw. Ik dacht: het zal toch niet waar zijn?! Het was hem inderdaad.

Het vermoeden bestond dat de dwerguil afkomstig was van een populatie uit Noordrijn Westfalen. De maximale ‘dwaalafstand’ van een dwerguil is ongeveer 300 kilometer. Die afstand was hemelsbreed rond de 100 kilometer, dus dat zou kunnen kloppen.’

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO’S: HANS MENOP EN FRISO BOVEN (ARJAN DWARSHUIS)

Samen bouwen

MET DE NATUUR VOOROP!

MET VAN VLIET DUURZAAMHOUT

*Meer
inspiratie?*

Ga naar onze site of scan
de qr-code en word gratis
abonnee van ons online
inspiratie magazine.

